

Grensoverschrijdend werken aan een schone Schelde

 Loes de Jong, Wantijredactie

Onderzoekers van Rijkswaterstaat op de Platen van Valkenisse in de Westerschelde

 Middelburg

De Schelde ontspringt in Noord-Frankrijk, stroomt door Wallonië, het Brussels Gewest en Vlaanderen en bereikt via de Westerschelde in Nederland de Noordzee. Van die landsgrenzen heeft water geen weet, het stroomt van boven naar beneden. Kunnen de gebruikers en bewoners van de Schelde net zo gemakkelijk over hun eigen grenzen heen kijken om de natuur te behouden? Een vraaggesprek met twee coördinatoren vanuit Rijkswaterstaat en ZMf.

Internationale samenwerking

In de Internationale Scheldec commissie (ISC) werken zes verdragspartijen samen: de regeringen van de Franse Republiek, het Koninkrijk België, het Waalse Gewest, het Vlaamse Gewest, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en het Koninkrijk der Nederlanden. De commissie streeft naar duurzaam en integraal waterbeheer in het internationale

Schelde-stroomgebied (Schelgedistrict). De Kaderrichtlijn Water (KRW) dient als richtsnoer daarvoor. Wat is er sinds de oprichting van de ISC in 1995 bereikt? Kan de ISC als internationale waterautoriteit een vuist maken voor het hele stroomgebied van de Schelde?

Nuttig én nodig

Thijs Poortvliet is delegatie-secretaris voor Nederland en sinds 2018 werkzaam als coördinator Kaderrichtlijn Water Rijkswaterstaat Zee en Delta.

Hij is stellig: 'De ISC is nuttig én nodig, dat leert het voorbeeld van de recente PFAS-verontreiniging ons wel. Maar internationale samenwerking heeft tijd nodig: de ambities van internationale samenwerking worden bepaald door het beleid van de afzonderlijke Schelde-lidstaten en het vinden van overeenstemming over een gedeelde ambitie. Die ambitie ligt dan op z'n best hoger dan de lidstaat met de laagste ambitie.' Hoe zit dat in de ISC?

Vertrouwen

Poortvliet: 'De kracht van de internationale samenwerking begint bij het uitwisselen van kennis en informatie. Het samen meten en analyseren en vooral het samen

conclusies trekken, vraagt naast geharmoniseerde methodes ook vertrouwen in elkaars resultaten en begrip voor ieders vertaling in normen. Sinds 1998 is het monitoren en beschrijven van de waterkwaliteit en de afstemming over de uitkomsten door de lidstaten een stevige basis voor het gesprek over maatregelen die nodig zijn voor het verbeteren van de kwaliteit.'

Meer zeer zorgwekkende stoffen

Hij voegt eraan toe: 'PFAS is een belangrijk onderwerp in de commissie, maar er zijn nog veel meer zeer zorgwekkende stoffen die samen zorgen voor negatieve effecten op het waterleven en de mens. Daarom is de joint fact finding over de aanwezigheid van stoffen, normen en bronnen cruciaal: afstemming over normen is voorwaarde voor het gesprek over maatregelen waarvoor iedere lidstaat zelf verantwoordelijk is.'

Stem van de natuur

En daar schuurt het: wat is de rol en invloed van maatschappelijke organisaties in de internationale riviercommissie? Heeft de natuur een stem namens de Schelde? Maatschappelijke organisaties die de belangen van natuur en milieu behartigen kunnen als waarnemer

een plek krijgen bij de jaarlijkse bijeenkomst van de delegatieleiders. Naast ZMf is ook GoodPlanet Belgium waarnemer. Eric Mahieu is programma-manager Deltawateren bij ZMf en was samen met directeur Ira von Harras als waarnemer aanwezig in 2024 bij de jaarvergadering van de Scheldec commissie. Daar hebben zij krachtig de stem van de natuur laten horen en zullen dat op 25 juni a.s. opnieuw doen.

Mahieu zegt vol overtuiging: 'Het belang van een internationale riviercommissie is groot. Als bewaker van de waterkwaliteit moeten lidstaten elkaar aanspreken op overschrijding van grenswaarden en daar gezamenlijk maatregelen voor nemen, ook al raken ze op korte termijn economische belangen.'

PFAS en andere schadelijke stoffen

Schadelijke stoffen zoals PFAS en daaraan gerelateerde stoffen hebben impact op de gehele voedselketen van vogels, zeehonden en bodemdieren. Dit blijkt uit onderzoek dat door Wageningen Marine Research in 2022 en 2023 is uitgevoerd in opdracht van Rijkswaterstaat.¹

Vooraf poly- en perfluoralkyl-

'Er zitten naast PFAS meer zeer zorgwekkende stoffen in de Schelde'

stoffen (PFAS) hopen zich op in het ecosysteem, waarbij zowel de wettelijke normen als de grenswaarden voor effecten worden overschreden. De concentraties PFAS in dieren zijn hoger dan in de Waddenzee, die als referentiegebied diende in het onderzoek. Hoewel sinds de meetperiode 2006-2008 een afname is waargenomen, blijven de PFAS-gehalten boven de waarde waarbij een risico voor het natuurgebied niet kan worden uitgesloten.

Mahieu: 'De effectgrenzen zoals we die kennen uit de literatuur worden ruimschoots overschreden en dat is heftig. De signalen wijzen op schadelijke effecten op gezondheid, immuniteit en voortplanting van alle organismen. De instandhouding van de natuur staat dus onder zware druk.' In 2024 werden door het Belgisch Instituut voor Landbouw-, Visserij- en Voedingsonderzoek (ILVO) langs de Belgische kust en in de monding van de Westerschelde garnalen gevangen en bemonsterd. In de drie monsters uit de monding van de Westerschelde bleken de PFAS-waarden hoger dan de Europese grenswaarden voor consumptie.²

Mahieu vervolgt: 'We zien dat er niet of nauwelijks rekening gehouden wordt met de optelsom van negatieve effecten. Als ZMf pleiten we voor het hanteren van het model van de planetaire grenzen. Dat betekent voor de

Schelde dat je de strengst mogelijke norm hanteert, juist omdat PFAS zich ophoopt in de voedselketen. Wat we zien is dat de normen voor PFAS enorm verschillen per Scheldelidstaat, dat kan tot een factor 1000 oplopen.'

Onderzoek naar de bronnen

Terug naar Thijs Poortvliet. Hoe zit dat met PFAS? 'Inderdaad, PFAS is een belangrijk vraagstuk voor alle delegaties in het internationale stroomgebied van de Schelde. Daarom heeft Nederland in 2022 een grote workshop in Hulst georganiseerd, een tweede volgt eind dit jaar. Daarna is een project gestart naar de mogelijke bronnen en de gehalten van PFAS in de Schelde. De delegaties zijn ieder bevraagd op de beschikbare gegevens.'

Het rapport kwam kortgeleden uit en schetst een beeld van de huidige kennis rond bronnen en vrachten van de PFAS-vervuiling. De conclusie is dat onderzoek nog volop loopt en er voortdurend nieuwe ontwikkelingen plaatsvinden. Daarom is de aanbeveling om intensief samen te onderzoeken en gegevens aan elkaar beschikbaar te blijven stellen.³

Harmoniseren

Poortvliet: 'Op 24 en 25 juni dit jaar is Nederland gastheer van de Internationale Schelde Commissie. Het harmoniseren van metingen en van beschikbare gegevens rond PFAS zal daar zeker aan de orde komen.'

Voor hem is het duidelijk. 'De ISC is hét internationale forum voor afstemming van de Europese Waterrichtlijnen in het

Scheldedistrict, naast de Kaderrichtlijn Water en de Richtlijn Overstromingsrisico's. Maar er zal nog veel water door de rivier moeten stromen.....'

Thijs Poortvliet

Woonplaats: Middelburg

Functie: aquatisch ecotechnoloog; werkt sinds 2018 als coördinator voor de Kaderrichtlijn Water bij Rijkswaterstaat Zee en Delta en is delegatiesecretaris van de Nederlandse delegatie in de ISC.

Eric Mahieu

Woonplaats: Kamperland

Functie: programmamanager ZMf Deltawateren. Is sinds 2024 samen met Ira van Harras namens ZMf en aangesloten organisaties waarnemer bij de ISC.

¹ <http://research.wur.nl/en/publications/hoofdpijnenrapport-impact-van-probleemstoffen-incl-pfas-op-natuur>

² www.mroepzeeland.nl/nieuws/17399843/pfas-garnalen-in-eerder-veilig-verklaarde-monding-westerschelde?at_medium=sharing&at_campaign=sharedArticle

³ Bronnen en vrachten van de PFAS-vervuiling in de oppervlaktewateren van het internationale Scheldestroomgebied - ISC CIE